

GELECEKTEN NOTLAR YEVGENİY ZAMYATİN VE BİZ

Yrd. Doç.Dr. Hüseyin KANDEMİR
Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü
hkandemirus@yahoo.com

Özet

Göçmen Rus yazarlarından olan Yevgeniy Zamyatin, 1920 yılında yazmış olduğu *Biz* adlı romanı ile tüm dünyada ismini duyurmuştur. Anti-ütopya türünün ilk örneklerinden sayılan bu eserinde yazar, Devrim sonrasında şekillenen yeni devlet ve yönetim biçiminin getireceği olumsuzlukları önceden görerek uyarı niteliğinde bir hiciv yazmıştır. Totaliter rejim ve buna bağlı olarak temel hak ve özgürlüklerin kaybolmasını, insanların mekanikleşerek birey olma özelliklerini kaybetmelerini, tek devlet, tek ses görüşünün baskıcı yönlerini tüm çıplaklığı ile bu eserde işleyen Zamyatin, aynı zamanda anti-ütopya türünde eser veren birçok yazara da ilham kaynağı olmuştur. Bu çalışma içerisinde metne bağlı inceleme metodu ile eser içerisinde yer alan özgürlük, düş gücü, din, cinsellik, demokrasi ve seçim gibi birçok tema açılanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zamyatin, anti-ütopya, devrim, totalitarizm, göçmen edebiyatı.

CHRONICLES FROM THE FUTURE YEVGENY ZAMYATIN AND WE

Abstract

Yevgeny Zamyatin, one of the migrant Russian authors made his name well-known all over the world with a novel named *We*, written in 1920. In this work regarded as one of the first examples of anti-utopia genre, the author creates a satire foreseeing the disadvantages that the new government and the style of administration formed by post-revolution period would bring. Zamyatin having discussed openly and courageously loss of essential rights and freedom of people after totalitarian regime, people's losing their characteristics of being individual by becoming mechanic and the authoritarian "one and only government" and one voice view has also inspired other writers producing anti-utopic works. In this study, such themes of freedom, power of imagination, religion, sexuality, democracy and election in the work have been tried to be evaluated by employing the method of textual analysis.

Key Words: Zamyatin, anti-utopia, revolution, totalitarism, migrant literature.

“Tüm insanlık tarihi boyunca hiçbir yazarın yaşamadığı kadar zorlukla yazdığımı anladığınıza inanıyorum: Kimileri çağdaşları için kimileri de sonraki nesilleri için yazıyorlardı, ama hiç kimse, hiçbir zaman ataları için ya da onların vahşi atalarına benzeyen varlıklar için yazmamıştır” (Zamyatin, 1994: 25) sözleriyle gelecekte günümüze göndermeler yapıldığının haberini veren Zamyatin’in *Biz (Мы)* adlı eseri, XX. yüzyıl Sovyet-Rus edebiyatının ve dünya edebiyatının en ilgi çekici eserleri arasında yer almaktadır. Kurgusal olarak 26. yüzyılda geçen olayların anlatıldığı bu eser, gelecekte geçmişe bir bakış niteliği taşımaktadır. Aleksandr Voronskiy’in “Roman korkunç ve ağır bir etki bırakmaktadır. “Biz” gelecek hakkında fantastik bir romandır. Ama ütopya değil, gerçek hakkında ve gelecekle ilgili tahminler içeren politik bir taşlamadır” (Salayçık, 2004: 24) şeklinde yorumladığı bu eser tüm dünya tarafından fazlasıyla dikkat çekici bulunmuştur.

Sovyet-Rus edebiyatının yasaklı yazarları arasında yer alan Yevgeniy İvanoviç Zamyatin (1884–1937) 19 yaşındayken daha çarlık döneminde yasaklarla ve kanunlarla sorunlar yaşamaya başlamıştır. 1905 devrimine katıldığı için yönetimce tutuklanan ve sürgüne gönderilen Zamyatin, Peterburg’a dönmesi yasak olmasına rağmen geri dönerek yarıda bırakmak zorunda kaldığı eğitimine devam ederek Peterburg Politeknik Enstitüsü Gemi-inşa bölümünü bitirir. 1908 yılında ilk öyküsü yayınlanan Zamyatin bu tarihten itibaren edebiyat dünyasında yer edinmeye başlar. 1910’lu yıllarda Rus taşrası ve savaş temalı öykü ve uzun öyküler yazan yazar, bir süre için yurtdışına görevli olarak gönderilir. Dönüşünde edebi çalışmalarına devam ederken 1919 yılında, sol burjuva demokratik partisi ile olan ilişkileri nedeniyle tutuklanır ama kısa bir zaman zarfında serbest bırakılır. 20’li yıllarda siyasi içerikli makalelere ağırlık veren Zamyatin bu yazılarında “azametli, anıtsal ve her şeyi yutan tek bir düşünce”nin sadece ve sadece “gri bir teksesli basitlik” getireceği düşüncesini vurgular (Romanova, 2003: 102). Yazılarında dile getirmiş olduğu bu düşünceler Zamyatin’i tüm dünyaya tanıttak olan ünlü *Biz* eserinin öncüsü niteliğindedir.

Dönem yönetimiyle hiçbir zaman arası iyi olmayan yazar 1923 yılında tekrar tutuklanır ve yurtdışına sürgüne gönderilmek istenirse de Rusya’da kalır. Oldukça uzun bir süre Rusya’da yayınlanma şansı olmayan anti-ütöpik *Biz* romanı, 1924 yılında İngiltere’de çeviri olarak yayımlanır. Yazar bu romanıyla ilgili olarak “benim en espritüel ve en ciddi çalışmamdır” demektedir (Romanova, 2003: 102). Rusya’da yayınlanmamış olmasına rağmen Rus edebiyat dünyasında eserle ilgili olarak eleştiri yazıları çıkmaya başlar. Eleştirilerin merkezinde eserin anti Sovyet bir çalışma olması ve Sovyet sistemine karşı iftiralar içerdiği yer almaktadır. Roman Rusça ve kısaltılmış bir biçimde ilk olarak 1927 yılında Prag’da yayımlanır. Daha sonra Çekçe ve Fransızca basımlar birbirini izler. 1928 yılında başka yasaklı bir eser olan “Atilla” trajedisi yazılır. Bu eserin de yasaklanması üzerine Zamyatin Gorki’nin tavsiyesi üzerine Stalin’e bir mektup yazar. Mektubunda “Atilla trajedimin ölmesi aslında benim trajedimdir: bu eserin yasaklanması ile birlikte durumumu değiştirmek adına yaptığım tüm denemelerin

faydasız olduğu aşikârdır (...) Zamyatin için okuyucuya açılan son kapı da kapanmıştır: bu yazarın ölüm fermanı yayınlanmıştır. (...) eğer ben gerçekten bir suçluysam ve cezayı hak ediyorsam bile yine de bu cezanın edebi ölüm gibi ağır bir ceza olmaması gerektiğini düşünüyorum, bu nedenle SSCB dışına eşime de bana eşlik etme hakkı verilerek cezamın sürgünle değiştirilmesini rica ediyorum” demekte ve kendisine ülkeyi terk etmesi için izin verilmesini rica etmektedir (Zamyatin 1994: 9). Yazarın bu ricası reddedilmez ve 1931 yılında Zamyatin izinli olarak yurtdışına çıkar, hayatını Paris’te sürdürmeye devam eder. Gönüllü sürgün veya göçmen hayatı 1937 yılına değin devam eder. Birçok Rus aydını ve yazarı gibi o da Paris’te ölümüne kadar anayurdundan uzakta ve yasaklı olarak yaşar.

1921 tarihli “Korkuyorum” (*Я боюсь*) başlıklı yazısında “asıl mesele şu ki gerçek edebiyat ancak onu akıl yoksunu münzeviler, zındıklar, hayalperestler, isyankârlar ve şüpheciler yaptığında olur, sadık memurlar ve icra ediciler yaptığında değil” diyerek edebiyatın tekel altına alınması ve devletleştirilmesine karşı çıkan, bu konuda şüphelerini dile getiren Zamyatin kendi deyimiyile döneminin bir numaralı zındığı (*епетук*) olmuştur. Zamyatin’in zındıklık olarak gördüğü özelliği sadece Sovyet dönemi için geçerli değildir. Yaşadığı iki dönemde de (Rusya İmparatorluğu- ve devrim sonrası) kendisi bir muhaliftir. Önce monarşiye karşı çıkmış 1905 yılında Bolşeviklerin yanında yer almış, devrim sonrasında ise gelişmekte olan totalitarizme Sovyet anlayışına karşı çıkmıştır. Bu muhalif ve anarşist ruhunu başka bir yazısında daha göstermektedir. “Edebiyat, devrim ve entropi hakkında” (*О литературе, революции и энтропии*)-başlıklı yazısında tüm sorunların kaynağı olarak dogmaları işaret ederek “Yoldan çıkmışlar insan düşünce entropisi için en iyi (acı) ilaçtır. Bilimdeki dogmacılık, dinsel dogmacılık, sosyal yaşamdaki dogmacılık tüm bunlar düşünce entropisidir. Yoldan çıkmışlar sağlık için gereklidir, eğer mevcut değilse ortaya çıkarılmalıdırlar” demektedir (Suhih, 2004: 71-72). Döneminin en önemli yoldan çıkmış, münzevisi olarak ön plana çıkan Zamyatin sadece bir anarşist değil aynı zamanda öngörüsü gelişmiş bir falcı gibidir.

Henüz Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kurulmadan önce, devrimin çok taze olduğu 1920 yılında yazılan *Biz* içeriği bakımından öngörülü bir roman olmuştur diyebiliriz. Eserin yazılma ve tamamlanma tarihi ile ilgili olarak çeşitli tartışmalar yürütülmüş olsa da, yazarın kendi ifadesine dayanarak 1920 yılı kabul görmektedir (Agenosov, 2007: 490). Her şeyin daha tam şekillenmediği, tek ses ve tek tip yönetimine geçilmediği, hazırlıkların yapılmaya başlandığı, totalitarizmin ayak seslerinin duyulduğu bir dönemde yazılan bu eser olacağını haber vericesine büyük bir öngörü içermektedir. Zamyatin’in yasaklı eser listesinin en başında olan *Biz* Rusya’da ancak 1988 yılında gün yüzüne çıkar. “*Znamya*” dergisi 1988 yılında herkesin bildiği ama ülke sınırları içerisinde görmediği bu eseri anayurdunda gün ışığına çıkartır.

Gerek Sovyet ve gerekse dünya edebiyatının anti-ütopik eserleri arasında önemli bir yeri olan bu eser yazıldığı dönemin çok ilerisinden, yüzyıllar ötesinden

seslenmektedir. Ütopyanın gerçekleşmiş olduğu bir dönemi, tek devletin var olduğu, tek hâkimin hüküm sürdüğü, her şeyin yönetmeliklerle belirlendiği ve kişisel inisiyatiflerin tamamen ortadan kaldırıldığı, bireyin yok edilip yerine kendini tek devletin egemenliğine adanmış bir grubun aldığı *Tek Devlet*'teki yaşam anlatılmaktadır Zamyatin'in bu eserinde.

Kurgusal olarak incelendiğinde eser içerisinde üç konu işlenmektedir. Bunlardan ilki eserin sosyal zeminini oluşturan birlik ve tek devlet, birey ve topluluk konusudur; ikincisi eser figürleri arasında yer alan aşk üçgeni çerçevesinde aşk konusudur; üçüncüsü ise anlatıcının kişisel bilinç uyanışıdır (Kırlova, 2005: 137). Kırk altı başlık altında, her başlık sıra sayısı ile kayıt olarak verildiği bu eser bir günce görünümündedir.

Eser ben-anlatı üzerinden sunulmaktadır. Anlatıcı *Tek Devlet*'in matematikçilerinden birisi olan D-503'tür. *Tek Devlet* içerisinde kişilerin bir adı yoktur, hepsi kendilerine verilen sayı ve harflerden oluşan birer kod taşırlar. Birey özellikleri tamamen ortadan kaldırılan bu sistemde herkes sadece birer kod ve yakalarında taşıdıkları plakalarla varlıklarını sürdürürler. Devlet içerisindeki her kişi tamamen şeffaf odalarda, gözetimine açık bir şekilde yaşarlar. Devletin sınırları *Yeşil Duvar* olarak adlandırılan şeffaf bir cam fanus ile belirlenmiş ve fanus içerisindeki her şey yasalarla belirli bir düzene sokulmuştur. Kalkma saatleri, yatma saatleri, kişisel saatler vs. her şey belirli bir düzen dâhilindedir. Düzen ve sistematiği belirtmek üzere her şey düz çizgiler ve keskin hatlarla belirlenmiştir. Ülkenin yerleşim planı, şehrin cadde ve sokakları, yaşam yerleri tamamen hepsi düz ve geometrik düzen içerisinde planlanmıştır. Tüm bu bilgiler odak figür D-503'ün kayıtlarında, onun bakışıyla aktarılmaktadır. Düz çizgi kurulan yeni devletin ana çizgisidir, sapmalara, hatalara, kişisel düşüncelere, bireysel olan hiçbir şeye izin vermez, sistemin bekası bu ana çizgi ile sembolize edilmekte ve ayrıcalığı vurgulanmaktadır: “Çünkü *Tek Devlet*'in çizgisi düz çizgidir. Büyük, ilahi, mutlak, bilge düz çizgi çizgilerin en bilgesidir” (Zamyatin, 1994: 12).

Bir matematikçi olan D-503 her şeyi mesleğinin gerektirdiği şekilde kesin olarak görmekte ve aktarmaktadır. Odak figürün mesleğinin matematikçi olması da tesadüfi değildir. Mutlakıyeti vurgulamak adına seçilmiş özel bir meslektir. Zira matematik hiçbir şekilde şüphe götürmeyen kesin sonuçları olan, tamamen bilime dayalı, kişisel düşünce ve duyguları bir yana bırakan, bu nedenle *Tek Devlet*'in yapısını yansıtan ideal bir alandır. Bu sistem içerisinde müzik dahi matematiksel kurallar çerçevesinde oluşturulan bir makine yardımıyla bestelenmektedir. *Tek Devlet* anlayışında planlanmamış, matematiğe oturtulmamış bir müzik anlaşılabilir ve gereksizdir. Konuyla ilgili olarak Dördüncü kayıta müzik makinesi için şu ifadeler yer verilmektedir: “İçinizden birisi işte sadece şu kolu çevirerek saatte üç sonata kadar bir şey üretebilirsiniz. Ama bizim atalarımız bunu nasıl da bir zorlukla yapıyorlardı. Onlar kendilerini ancak epilepsinin bilinmeyen bir türü olan “ilham” a kaptırarak bir şeyler üretebiliyorlardı” (Zamyatin, 1994: 21). Mutlak güç ve kesinlik olan matematiğin karşısına kişisel olan, düş gücü içeren ilhamın konularak

karşılaştırılması dikkat çekicidir. Kişisel olan, düş gücü gerektiren her şey sistem için gereksiz ve tehlikelidir.

Eserin tümüne bakıldığında ele alınan her konu özgürlük ve bireysellik karşıtıdır. Düş gücünün ve özgürlüğün ortadan kaldırılması tüm kötülüklerin de ortadan kalkacağına kanıttır. Eserde özgürlük tüm kötülüklerin anası olarak gösterilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Yedinci kayıt içerisinde net görüşler sunulmaktadır: “Özgürlük? İnsanın doğasında suç işleme içgüdüsünün var olması ne kadar şaşırtıcı. (...) Özgürlük ve suç kavramları arasında aeronun hareketi ve hız arasındaki gibi birbiriyle ayrılmaz bir bağ vardır. (...) İnsanı suçtan kurtarmanın tek yolu onu özgürlüğünden kurtarmaktır” (Zamyatin, 1994: 33). Özgürlüğün kısıtlanması ile ilgili olarak diğer bir çarpıcı örnek de *Tek Devlet* yaşayanlarının cinsel özgürlüklerinin de ellerinden alınmış olmasıdır. Sistem içerisinde yaşayanlar cinselliklerini istediklerini zaman istedikleri şekilde yaşayamamaktadırlar. Her şeyin planlandığı gibi bu da planlanmış belirli gün ve saatlere, belirli bir kayıt sistemine bağlanmıştır. Cinsellik iki tür arasındaki kişisel bir tercih, mahrem olmaktan çıkartılarak burada sıradan bir meta haline getirilerek, kişisizleştirilmektedir. Cinsellik konusuna bağlı olarak çocuk edinme de bir sistem dâhilinde gerçekleşmektedir. Doğan çocuklar aileden çok devletin malı olarak algılanmakta, devlet mekanizmasının gerekleri doğrultusunda yetiştirilmektedir. Özgürlük konusu ile ilgili olarak en çarpıcı bölümlerden bir diğeri de özgürlük - mutluluk kavramlarını ilişkisi ve kıyaslamasının yapıldığı bölümdür. Bu bölümde cennet hakkındaki bir efsaneden bahsedilmektedir. İnsanoğlunun mutluluk ve özgürlük seçimi Hz. Havva ve Hz. Âdem’in yaşam öyküsü hakkındaki bilinen efsaneye gönderme yapılarak anlatılmaktadır: “Cennet hakkında eski bir efsane (...) Cennetteki o ikiliye seçme şansı veriliyor: özgürlüksüz mutluluk veya mutsuz bir özgürlük. Üçüncü bir seçenek yok. Ama o budalalar ikincisini özgürlüğü seçiyorlar, ne oluyor peki: asırlarca zincirleri arzuladılar. Zincirleri anlıyor musun? Dünyanın tüm kederinin nedeni de budur. Asırlarca. Ancak biz mutluluğun nasıl döneceğini keşfettik.” (Zamyatin, 1994: 50).

Özgürlük konusunda alıntılanan bölümün devamında yine bu konuya bağlı olarak başka görüşler de yer almaktadır. Ama bu görüşleri ayrı bir başlık altında ele almak daha doğru olacaktır. Verilen örnekte sadece özgürlük temasına değinilirken devamında gelen kısımlarında özgürlüğün yanı sıra dinsel konulara da vurgu yapılmakta ve yaradan, Allah değerlendirilmektedir. Bu konularla ilgili olarak başka önemli noktalar da olması nedeniyle din ve yaradan konusu için ayrı bir paragraf açmak daha uygun olacaktır. Kurulan sistem içerisinde her şey maddi ve şekil olarak karşılığını bulurken insanların inanç dünyası da ele alınmış ve dini inanç sisteminin yerine başka bir inanç sistemi getirilmiştir. Dini olgulara da el atılmış olması yasakçı zihniyetin en belirgin özelliğidir. Manevi dünyanın zayıflatılarak, manevi değerlerin yerine insanların inanabilecekleri başka şeyler koymak sistemin kuvvetlenmesi adına gerekli bir adımdır. Zamyatin eserinde devrim sonrası gelişmeleri veya olabilecekleri kıyasıya eleştirirken bu konuyu da

eserinde atlamamıştır. Örneğin özgürlük ve mutluluk kavramlarının ilişkilendirilerek kıyaslandığı bölümün devamında;

“Antik Tanrıyla biz aynı masada yan yana birlikte oturuyoruz. Evet! Biz Tanrıya şeytani kesin olarak alt etmesi konusunda yardım ettik. O şeytan ki insanları yasakları çiğnemeye ve zararlı özgürlükte bir parça tatmaya itmişti. Biz o yılanın başını çizmelerimizle ezdik. (...) bizler aynı Âdem ve Havva gibi temiz kalpli ve masumuz. (...) Velinimet, Makine, Küp, Gaz Odası; Koruyucular bunların hepsi güzel, yüce, semavi, kristal saflığında temizliğinde... Çünkü bunlar bizlerin özgürsüzlüğünü koruyor, yani bizim mutluluğumuzu koruyorlar.” (Zamyatin, 1994: 50)

denilerek yeni sistemin önemli öğeleri olan bazı kavramlar tanrılaştırılmaktadır. *Tek Devlet*'in yöneticisi *Velinimet* şeklinde adlandırılmakta, gerek *Velinimet* ve gerekse onun matematiksel mutlak değerleri her şeyden üstte konumlandırılmaktadır: *“Tanrı hata yapabilecek antik insanı yaratarak kendisi hata yaptı. Çarpım tablosu antik Tanrı'dan çok daha akıllı ve mutlaktır: O hiçbir zaman, anlıyor musun, hiçbir zaman hata yapmaz. Çarpım tablosunun düz ve sonsuz sistemi içinde yaşayan numaradan daha mutlu bir şey yoktur. Ne sarsıntı, ne yanlışlık. Tek bir gerçek, tek bir yol, tek gerçek vardır ve de o iki kere ikinin dört etmesi gibi mutlaktır”* (Zamyatin, 1994: 53). Bilimsel ve mutlak değerler sistemine göre oluşturulan dünya içerisindeki inanç değerlerinin de aynı olması gerekliliği *Tek Devlet* anlayışıdır. Dolayısıyla insanın inanç dünyasının merkezindeki yaradanın da elle tutulur, gözle görülür somut bir gerçekliği olmalıdır. Semavi yaratandan daha çok dünyevi bir velinimet yeni sistem içerisinde daha makbuldür. Bu konuda da anlatıcı konumunda olan D-503 şöyle demektedir:

“Bizim Tanrılarımız burada, aşağıda bizlerle beraberler: Büroda, mutfakta, atölyede, tuvalette. Tanrılar bizim gibi oldular, biz tanrı olduk” (Zamyatin, 1994: 55).

*“Günümüze değin ulaşan yazılara baktığımızda eskilerin ibadetleri bizimkilere benzermiş. Ama onlar kendi saçma ve meçhul tanrılarına ibadet etmişler, biz ise kesin bir Tanrıya hizmet ediyoruz. Onların tanrısı onlara sonsuz ve acı veren bir arayıştan başka bir şey vermedi; onların tanrısı nedeni belli olmayan bir şekilde kendilerini kurban etmelerinden başka daha akıllı bir şey bulamadı, ama biz de kendi tanrımıza, *Tek Devlet*'e mantıklı, iyi düşünülmüş kurbanlar sunuyoruz”* (Zamyatin, 1994: 39).

Tek Devlet'te tanrı rolünde *Velinimet* varsa, ilahi sorgulamaların ve cezaların yapıldığı mahşer yerine geçen *Makine* de vardır. Suç işleyenler kesin bir biçimde burada cezalandırılırlar.

Zamyatin'in bu eserinde mutlakıyetle donatılmış sistemin tek bir eksiği vardır. Eserin özünü ve ana fikrini oluşturan bu eksik, düşünce özgürlüğüne imkân veren düş gücü ve insan ruhudur. Düş gücü bitirilemediği sürece oluşturulan böylesi sistemlerin ayakta kalma şansı yoktur. Zaten devrimleri de hazırlayan insanların düş gücü ve yeniyen olan istekleridir. *Tek Devlet*'in güvenlik sisteminin

etkili olamadığı nadir alanlardan birisidir düş gücü. Her ne kadar yönetim kademesinde insanların düşünce şeklini değiştirmek için belirli merkezler kurulmuş olsa da bu her zaman işe yaramamaktadır. Sistemin birer dışlisi olarak adlandırılan ve hatta mekanik bir biçimde plakalarla numaralandırılan vatandaşlar arasında kendilerine her şey sunulmuş olsa da düş güçlerini kaybetmeyen, özgürlüğü arayan bireyler vardır. Düş gücü ile ilgili olarak eserde "Bu sizin suçunuz değil zira siz hastasınız. Bu hastalığın adı düş gücüdür. Bu insanın alınında siyah çizgiler oluşturan bir solucan gibidir. (...) Bu mutluluğa giden yoldaki son engeldir" (Zamyatin, 1994: 125) tanımlaması yapılmaktadır. Düş gücü olmayan insan başka şeyler hayal edip arzulamayacağı, kendisine sunulan ile mutlu olacağı için mutluluğun engeli olarak gösterilmektedir.

Düş gücü ve kişiliklerini kaybetmeyen insanların gizli çalışmaları ve telkinleri sonucunda eserin odak figürü D-503 de kendini özgürlük mücadelesinin içinde bulur. Eserde özgür, dış dünya *Tek Devlet*'in sınırlarını belirleyen cam fanusun dışında kalan bölge ile sembolize edilir. Cam fanus, sistem ve özgürlük arasındaki yegâne sınırdır. Fanusun dışındaki dünya yeşil ve vahşi orman şeklinde resmedilir. Her şeyin düz çizgiler halinde bulunduğu devletle kıyaslanınca ormanlık bölge vahşiliği ile dikkat çekmektedir. Devlet sınırları içerisinde özgürlük ve buna bağlı olarak seçim de mantık sınırlarını zorlayan olgular olarak algılanmaktadır ve doğal olarak onların da belirli bir sistematığe, mantık ölçüsüne bağlanması gerekmektedir. Seçim ve demokrasi için kendi seçim sistemleri ile kıyaslama yapılmaktadır:

"Bu doğal olarak eskilerin düzensiz ve organize edilmemiş hatta söylemesi komik de olsa önceden seçimlerin tahmin edilemediği seçimlerine benzememektedir. Devleti önceden tahmin edilemeyen tesadüfler üzerine kurmak körü körüne kurmak akılsızlıktan başka nedir? (...) Aramızda, burada her şeyde olduğu gibi herhangi bir tesadüfe veya beklenmeyen şeylere yer olmadığını söylemeye gerek var mı? (...) Eskilerin seçimleri aynı bir hırsız gibi gizli saklı yaptıkları söylenir. (...) Bizim saklayacak veya utanılacak bir şeyimiz yok" (Zamyatin, 1994: 98).

Zamyatin'in XX. yüzyıl Rus ve dünya edebiyatında sarsıntılara yol açan *Biz* eseri görüldüğü üzere baştan sona devrimle ortaya çıkan yeni devleti ve yönetim sistemini eleştirmektedir. İnsanı insan, modern toplumları da modern yapan tüm özelliklerin yok sayıldığı, bireyselliğin, kişiliğin tamamen ortadan kaldırıldığı, komün bir yaşam ve yönetim anlayışını benimseyen anlayışın şiddetle hicvedildiği eser kendisinden sonraki anti-ütopik eserlere de bir kült eser olarak örnek oluşturmuştur. Sadece Rus edebiyatında değil, batı edebiyatına da örnek teşkil eden bu eserin en bilinen mirasçısı G. Orwell'in "1984" romanıdır (Kırlova, 2005: 137; Golubkov, 2002: 226).

G.Orwell ve başka yazarların öncüsü ve esin kaynağı olan Zamyatin, *Biz* ile totalitarizm getireceği tehlikelere dikkat çekerek, anti-ütopiyayı bir

hicve dönüştür. Bu eserde, totaliter yapı ve buna bağlı olarak ortaya çıkabilecek sosyolojik-psikolojik olumsuzluklar tüm çıplaklığıyla resmedilir. İnsan ve birey, "ben" olma hakları ellerinden alınarak tek tipe dönüştürülen, eserin adında da görüldüğü gibi "biz"leştirilen, sistemin çarkları arasında sıkışarak doğadan ve doğallıktan koparılan insanların kaderiyle şekillenen bir trajedidir. Tarih, Zamyatin'in bilim kurgu olarak tasarladığı bu eserinde dile getirdiği endişelerinde ne kadar haklı olduğunu göstermiştir. " 'Biz' Tanrıdan, 'ben' ise şeytandan doğdu" (Zamyatin, 1994: 92) prensibinin temel düstur edinildiği *Tek Devlet*'in ele alındığı *Biz* eserinde, Sovyet düzeninin oluşturulma aşamasında özellikle de Stalin döneminde yaşanan baskılar, sürgünler, ölümler, bizleştirme adına ortaya çıkarılan Sovyet modeli insan yaratma çalışmaları yazarın haklılığını ve öngörülülüğünü ispat etmiştir.

KAYNAKÇA

- AGENOSOV, V.V (Pod.red.), (2007), *İstoriya russkoy literaturı XX vek, Çast 1*, Moskva, Drofa.
- GOLUBKOV, M.M., (2002), *Russkaya literatura XX veka, Posle raskola*, Moskva, Aspekt Pres.
- KRILOVA, S.V., (2005), "Yevgeniy İvanoviç Zamyatin", *İstoriya russkoy literaturı XX veka 1910-1930 godı, Russkoye zarubejye, II* (Red. L.F.Alekseyeva), Vişşaya şkola, Moskva.
- ROMANOVA, (2003), *Ruskiye pisateli XX veka, Slovar-spravoçnik*, Moskva, İzd. Flinta -Nauka
- SALAYÇİK, Ya., (2004), "Signal ob opasnosti, ugrajayuşçey çeloveçestvu, O romane "Mıy" Yevgeniya Zamyatina", *Desyat luçşih russkih romanov XX veka*, Moskva, İzd. Luç.
- SUHIH, İ., (2004), *20 knig XX veka*, Sankt-Peterburg, Paritet.
- ZAMYATİN, Y., (1994), *Mıy*, Paris, Bookking International.